

REGISTERBLAD

Namn och datum: Mattias Jansson (981030), Karin Ek (981929), Cecilia Persson (990127)

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I STOCKHOLMS LÄN

Områdesnummer och namn:

NRO01031 KAGGHAMRAÅN

Kommun: Botkyrka (0127)

Kartblad: 10I SV

Area: Ca 660 ha land

Naturgeografisk region: 24 Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 62/63

Landskapsform: Sprickdalslandskap

Riksvärde

Vattendrag	Fauna
Strandzon, Skog	Flora
	Fauna
Erosion och ackumulation längs vattendrag	Bäckravin
	Meander

Värdeomdöme: Kagghamraområdet i allmänhet och Tegelvreten i synnerhet utgör ett av de viktigaste geologiska objekten i länet. Tegelvreten är det bästa exemplet på aktiv bäckravinbildning inom regionen. Genom att skära sig ned i de tjocka sedimentavlagringarna har Kagghamraån skapat ett meandersystem som saknar motsvarighet i Stockholms län.

Landskapet längs ån med biflöden är i hög grad varierande och vackert. Området som helhet har en ovanligt rik flora och fauna med förekomst av en mängd rödlistade arter.

Längs ån finns flera strömpartier med lämpliga lekbottnar som utgör en ytterst värdefull miljö som reproduktionsområde för en ursprunglig stam av havsöring. Genom att ån dessutom har relativt stor vattenföring anses den som den viktigaste ån för havsöringsreproduktion mellan Dalälven och Emån. I ån finns också nissöga och flodkräfta.

Kagghamraån har även i övrigt en mycket rik och representativ bottenfauna med inslag av sällsynta arter. Bl.a. förekommer den rödlistade snäckan *Valvata macrostoma*.

Huvudkriterier: A, C, D, E

Förutsättningar för bevarande: Det är viktigt att områdets markvärden med sina fina exempel på meanderbildning, erosionsfenomen, bäckravin och god vattenmiljö för fortplantning av havsöring bevaras. Ingrepp som kulvertering eller förändringar i vattendragens sträckning eller bottenprofil, vandringshinder och vattenreglering, vattenuttag, utsläpp av försurande ämnen, tillförsel av organiska gifter, insekticider, näringstillförsel, överfiske, inplantering av främmande öringsstammar, inplantering av signalkräftor och skogsavverkning längs vattendraget medför att områdets naturvärde skadas.

Träd- och buskvegetationen längs åfåroras sträckning i odlingslandskapet samt i bäckravinen kring Tegelvreten bevaras. Utöver i dag gällande grustäkttillstånd bör inga andra åtgärder som kan förändra ytformerna kring vattendragen och åsarna, t ex ytterligare täkt, schaktning, upplag och vägbyggnad tillåtas. Korvsjöarna får inte fyllas igen.

Säkerställande: Ca 20 km av biflödet Brinkbäcken ingår i naturreservatet Brinkbäcken (0102139), inrättat 1993. Reservatet omfattar sammanlagt ca 17 ha och ligger innanför riksintressets gräns.

Områdets huvuddrag: Kagghamraån, som rinner från Getaren med Norrga Kvarn i norr och mynnar ut i Kaggfjärden i söder, har två viktiga biflöden. Uringeån avvattnar Lilla Skogssjön vid Pålalm, medan den sydligaste bäckfåran, Brinkbäcken, har sin upprinnelse i de uppodlade dalgångarna norr om Grindsjön.

Ån slingrar sig till största delen genom öppet odlingslandskap men oftast växer träd längs vattendraget och i bäckraviner. Åns kraftiga meanderbildningar och erosionsfenomen är av stort geologiskt intresse.

Brinkbäcken har på sina ställen, t ex vid Tegelvreten, skurit sig ned genom svallsediment och finkorniga glaciala sediment och nått ned till finkorniga isälvsediment (grovmo och mellansand), genom ett mer än 15 m tjockt sedimenttäck. Vid Tegelvreten skapar områdets lutning och finkorniga sediment goda förutsättningar för bäckravinbildning. Ravinen gör ibland inbuktningar, t ex 250 m söder om Ödesäng, där ras inträffat och där man kan iaktta början till en ny förgrening. I samband med skred och ras har träd vräcks omkull.

Tegelvretsravinen, som är blandskogsbevuxen, hyser också en intressant och rik flora med bl.a. gullpudra, tibast, skogsklocka, hässleklocka och nässelklocka. Även ovanliga mossor som rutlungmossa och de rödlistade nålkvastmossa och asphättemossa har påträffats. Lysticka och björkmussling förekommer också i ravinen.

I en nära 2 km lång meandersträcka mellan Iselsta och Kärrhagen har vattendraget skurit sig ned i dalgångens svämsediment. Även här är erosions- och avlagringsfenomen lätt iakttagbara, framför allt nordost om Åvinge Kvarn. Ett terrasssystem där fyra olika nivåer med ca 1 m nivåskillnad samt flera s k "korvsjöar" kan tydligt urskiljas. Korvsjöarna är avsnörda meanderpartier som övergivits när bäcken tagit ett annat lopp. Nedströms bäcken finns en fyra meter hög brink och sandavlagring på den svagt sluttande nässidan. Längs vattenslingorna växer mest al. I fältskiktet växer bl.a. nejlikrot, strätta och stinksyska samt olika mossor.

Längre norrut, vid Norrga, kantas ån av örtrik lövskog med växter som hassel, trolldruva och vätteros. Den rika tillgången på död ved och grova lövträd har givit upphov till en mycket intressant svampflora med mindre vanliga och sällsynta arter som gränstikka, rävticka och kötticka. Även mossfloran är påfallande rik med arter som mörk husmossa, stubbfläta och bäcknäbbmossa.

Vid Norrga kvarn häckar bl.a. nötkråka, skogsduva, bivråk och mindre flugsnappare. Tjäder och strömstare kan observeras regelbundet. Hasselsnok har noterats i området.

Kagghamraån är ett av Östersjö kustens bästa fortplantningsområden för ett ursprungligt bestånd av havsöring. Beståndet är av stor betydelse för landet. Kagghamraån är medtagen med högsta prioritet på listan över särskilt skyddsvärda vattenområden med hänsyn till förekomst av skyddsvärda fiskarter/stammar. Forskning pågår i ån. Hela den 7,5 km långa sträckan upp till Norrga Kvarn (som utgör vandringshinder) är tillgänglig för öringen. Även de nedre delarna av Uringeån och Brinkbäcken är lämpliga reproduktionsområden för öringen. Ån har en god vattenföring under hela året. Även flodkräfta förekommer i ån.

Bottenfaunan i Kagghamraån är rik. Förutom den rödlistade snäckan *Valvata macrostoma* förekommer skyddsvärda arter som nattsländan *Lype reducta*, dagsländan *Caenis robusta* och musslan *Musculinum lacustre*. Bortsett från de ovanliga arterna har ån en typisk rinnandevattenfauna. Fläckvis finns det gott om renvattenkrävande djur.

Hela Kagghamraområdet tillhör ett av de vackraste landskapen på Södertörn. Norrga Kvarn, Iselsta, Byrsta-Brink är några kulturlandskapsavsnitt med gamla anor i dessa trakter.

Anmärkningar: Kagghamraån ingår i Länsstyrelsens naturvårdsprogram (objekt nummer 27.11). Området berör område av riksintresse för kulturminnesvården K AB 14, Grödinge.

Referenser

- Bergquist B*, 1996: Särskilt skyddsvärda vattenområden med hänsyn till fiske, friluftsliv och förekomst av skyddsvärda fiskarter/stammar.
- Botkyrka hälsovårdskontor, Botkyrka naturskyddsförening*, 1976: Naturinventering i Botkyrka kommun.
- Botkyrka hälsovårdskontor, Stadsarkitektkontoret*, 1982: Kvartärgeologiska bildningar i Botkyrka och Salem. Hälsovårdskontorets utredningsserie 1:1982, Stockholm.
- Botkyrka kommun, Miljöförvaltningen*, 1998: Havsöringen i Kagghamraån. Resultat från 1997 års kvantitativa elfisken. Miljöövervakning. Henrik C Andersson. Rapport 1998:3.
- Botkyrka kommun, Miljöförvaltningen*, 1999: Bottenfaunainventering i Kagghamraån hösten 1998. Miljöövervakning. H Berglund & S Lundberg. (Under arbete)
- Botkyrka kommun, Miljöförvaltningen*, 1999: Inventering av trollsländor i Botkyrka kommun. Miljöövervakning. E Dannelid & H Berglund. (Under arbete)
- Fiskeristyrelsen*, 1984: Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser.
- Lingdell P-E & Engblom E*, 1989: Föreningssituationen i Kagghamraån. En studie av bottenfauna hösten 1988. Botkyrka kommun, miljö- och hälsoskyddskontoret, rapport nr 1/1989, Länsstyrelsen i Stockholms län, rapport nr 3/1989.
- Lingdell P-E & Engblom E*, 1991: Vattenkvaliteten i några sjöar och vattendrag i Stockholms län. Bedömningar utifrån bottenfaunans sammansättning. Länsstyrelsen i Stockholms län, Rapport 1991:16.
- Lovén S*, 1988: Havsöringens lekplatser i Stockholms län. En inventering av bäckar och åar 1988. Fiskenämden & Länsstyrelsen i Stockholms län. Rapport nr 7/1989.
- Länsstyrelsen i Stockholms län*, 1976: Fortplantningsmöjligheter för havsöring. Inventering av rinnande vatten i Stockholms län. Naturvårdsenheten.
- Länsstyrelsen i Stockholms län*, 1976: Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län, inventering utförd av Erik Elfström 1975. Rapport nr 12:1976. Planeringsavdelningen / Naturvårdsenheten.
- Länsstyrelsen i Stockholms län*, 1983: Naturvårdsprogram för Stockholms län, del 1. Skyddsvärda områden för naturvård och friluftsliv. Naturvårdsenheten.
- Länsstyrelsen i Stockholms län*, 1985: Miljöatlas för Stockholms skärgård. Naturvårdsenheten.
- Länsstyrelsen i Stockholms län*, 1988: Naturvårdsprogram för Stockholms län del 2, åtgärdsprogram för 1988-1992.

Länsstyrelsen i Stockholms län & Fiskeriverket, 1988: Beslut 1988-04-11 rörande områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1991: Kagghamraån, resultat av 1988 och 1989 års vattenkemiska provtagningar. Rapport 1991:7.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1994: Kagghamraån, resultat av 1990, 1991 och 1992 års vattenkemiska provtagningar. Rapport 1994:5.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1995: Grus- och berginventering i Stockholms län. Underlagsmaterial. Nr 3:1995.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1996: Naturkatalog för Stockholms län (remissupplaga).